

Arbejdsskader og -sikkerhed i hestepraksis

Arbejds miljø Arbejde i hestepraksis er forbundet med en høj risiko for arbejdsskader, hvor hestens adfærd er en af de velkendte risikofaktorer. Men i hvilke situationer er det, at hestedyrlægen føler sig mest udsat? Hvordan opstår skaderne? Og hvad kan dyrlægen selv gøre helt lavpraktisk for at forebygge dem? Det giver nogle hestedyrlæger her deres input til.

| INTERVIEW

Susanne Albæk Kolding

Fagdyrlæge vedr. sygdomme hos heste, ISELP certificeret, DIPL. ACVSMR, Faglig skribent

01.11.21

Alle praktiserende dyrlæger er i risiko for arbejdsskader i deres daglige omgang med dyr, men den højeste risiko ses i omgang med store husdyr¹. En engelsk spørgeskemaundersøgelse fra 2018 fandt, at engelske hestedyrlæger i gennemsnit erhvervede én arbejdsrelateret skade for hvert 3. år og syv måneder, hvilket svarer til 0,27 skader/år. Over en 30-årig karriere kan en hestedyrlæge således forvente 7-8 arbejdsskader relateret til omgangen med heste³.

Studiet fandt desuden, at det særligt var de yngre hestedyrlæger, som i de første 5 år af deres karriere fik arbejdsskader, hvor hestedyrlæger med mere end 15 års erfaring havde færre skader³. Arbejdsskaderne var oftest relateret til hoved og ben og skyldtes oftest spark med bagben³. 31 procent af hestedyrlægerne oplevede kroniske mén efter en arbejdsrelateret skade³.

I studiet fandt man også, at de fleste arbejdsskader (48 %) skete, mens hesteejeren håndterede hesten, og kun 15 % af skaderne skete, når en veterinærsygeplejerske håndterede hesten³.

Også i en australsk undersøgelse blandt hestedyrlæger fandt man, at spark var den hyppigste årsag til arbejdsskader i omgangen med heste, hvilket stod for hele 79 % af skaderne, herefter fulgte det at blive klemt, skubbet eller trådt på med 12,3 % og endelig sås også bidskader i relation til mundhuleundersøgelse og tandbehandlinger².

I den australske undersøgelse fandt man, at arbejdsskaderne oftest var relateret til ben (33 %), hoved og hals (26 %) og arme (20 %)².

Næsten en tredjedel af de adspurgte engelske hestedyrlæger kendte en hestedyrlæge, som havde opgivet at arbejde i hestepraksis, helt havde opgivet at arbejde som dyrlæge, var pensioneret eller var blevet dræbt som følge af en arbejdsrelateret skade med en hest³.

Den svært håndterbare hest er ikke sjældent forekommende i hestepraksis.

Hvilke erfaringer er der med arbejdsskader i hestepraksis i Danmark? Dyrlæge Frederik Nielsen, Højgård Hesteklinik, Århus, udtaler:

- I vores praksis oplevede en kollega et meget slemt spark ved ultralydsscanning af en sederet hest for nogle år siden. Dette førte til vedvarende problemer med rygmerter. En anden kollega blev sparket ved knæet af en ikke-sederet hest og pådrog sig blandt andet en korsbåndsskade. Af kortvarige sygemeldinger kan nævnes en kollega, som blev skubbet bagud og slog hovedet ind i en jernstolpe under endoskopering af en ikke-sederet hest, hvilket førte til en mild hjernerystelse. En anden kollega blev sparket i bækkenregionen under en handelsundersøgelse, men heldigvis uden alvorlige skader. Og endelig har vi to kollegaer, som er blevet bidt hårdt i hånden under mundhuleundersøgelse af en hest. I det ene tilfælde klappede mundspærren sammen, da ejer sandsynligvis kom til at udløse den, og i det andet tilfælde skete det, idet hesten havde fået fortænderne bagved selve mundspærren.

Dyrlæge Mette Uldahl, Vejle Hestepraksis, har ligeledes oplevet at komme galt af sted:

- Indenfor de seneste 3 år er jeg blevet sparket én gang i forbindelse med, at jeg holdt et bagben for min kollega ved anlæggelse af en blokade. Ved sparket blev muskler på udvendige side af mit lår sparket over, og jeg kunne mærke »brusebad« af blod inde i låret, og femur »sang«. Jeg lagde mig lige lidt ned, da jeg troede, jeg skulle besvime, så kørte jeg hjem, anlagde en dobbelt trykbandage og lå med is. Så haltede jeg i nogle dage, men arbejdede videre. Det dumme her var, at jeg normalt er yderst fornuftig, og denne her hest var jeg ikke helt tryk ved. Normalt ville jeg have fulgt mit instinkt og sagt, at vi ikke kunne udføre undersøgelsen, men min kollega var gravid, og jeg tror, at det fik mig til ubevidst at være lidt mere dumdristig, da hun jo ikke skulle gøre det. Min dumdristighed fortsatte, idet jeg dagen efter sparket fløj til Bruxelles til møde og humpede rundt der med en stor overhængende risiko for at få en blodprop, hvilket

heldigvis ikke skete. I dag er jeg faktisk lidt pinligt berørt over min opførsel, og det er netop en sådan adfærd, vi skal have ændret og ikke se på som heroisk, men snarere tværtom.

Erfaringer med farlige situationer

I et australsk studie forsøgte man at præcisere, hvilke arbejdssituationer med heste der oftest forårsagede arbejdsskader, hvilket fandtes at være procedurer såsom suturering af sår, sårbehandling, kastrationer og anlæggelse af sonde².

Dyrlæge Johanne Balling, Højgård Hestehospital, Odense, har erfaring for, at de potentielt farligste arbejdssituationer med heste er dem, hvor dyrlægen er nødt til at stå bagved hesten – det være sig reproscanning, rektalundersøgelse, blokade på bagben og scanning af bagben.

- For 7 år siden gik jeg bag ved en hest, som pludselig sparkede, hvilket resulterede i, at jeg brækkede min venstre arm. Jeg har således hen ad vejen lavet mange ændringer i min arbejdsadfærd med heste for at undgå skader. Jeg går fx aldrig lige bagved en hest. Jeg sidder altid på en lille taburet med hjul, når jeg ultralydsscanner bagben, hvorved jeg tænker, at et eventuelt spark vil blive afbødet lidt, da stolen vil rulle væk med mig på. Jeg prøver så vidt muligt at have noget beskyttelse mellem mig og hesten, når jeg reproscanner eller rektalundersøger en hest – det kan fx være en boksdør, hvis en tvangsboks ikke er tilgængelig. Derudover står jeg så tæt på hesten som muligt, når jeg reproscanner og rektalundersøger, da jeg tænker, at et eventuelt spark vil have mindre kraft, jo tættere jeg er på benet«.

Frederik Nielsen oplever, at de farligste arbejdssituationer med ortopædi særligt er ved anlæggelse af blokader og ved behandlinger på bagben samt generelt arbejde med u håndterede ungheste.

- Ved ultralydsscanning bruger jeg således en stol med hjul, hvilket jeg selv føler giver en mulighed for hurtigt at komme væk.

Mette Uldahl mener, at de farligste situationer med patienterne er håndtering af hesteben og håndtering/injektion af reaktive heste generelt.

- Det farlige opstår, når man overhører sine instinkter, fordi man jo er »professionel « og skal kunne »udføre sit arbejde«, hvilket jo er dumt, da en rigtig professionel siger »nej« i tide. Jeg har faktisk ikke haft andre uheld end det tidligere omtalte, ud over nogle blå øjne ved anlæggelse af hovledsblokader på stående ben, hvorfor jeg nu er begyndt at lave denne blokade på opløftet ben. Og så er der selvfølgelig risikoen for trafikuheld i praksis.

Dyrlæge Ginnie Hørning, Hestedoktoren, fortæller:

- De farligste situationer finder jeg, er anlæggelse af diagnostiske blokader i forbindelse med halthedsudredninger, rektalundersøgelser og håndtering af sederede heste. Vi siger som udgangspunkt »nej tak« til at halthedsudrede bagbenshaltheder ude på opstaldningsstederne, undtagen ved mistanke om fraktur eller hovbyld. Ligeledes rektalundersøger vi ikke heste, såfremt vi ikke mener, at undersøgelsen kan foretages forsvarligt.

Dyrlæge Johnny Nørgaard Sørensen, Evidensia Faxe Hesteklinik, udtaler:

- De farligste arbejdssituationer oplever jeg, er arbejdet med den sederede hest generelt, ultralydsscanning og røntgenoptagelse af bagben samt blokader på bagben.

Den svært håndterbare hest

Den svært håndterbare hest er ikke sjældent forekommende i hestepraksis. Selv blandt almindelige rideheste er der heste, der kan være yderst vanskelige at foretage blot en almindelig klinisk undersøgelse på. De vægrer sig kraftigt mod håndtering og i nogle tilfælde

mod enhver berøring samt det at få løftet ben. Andre har et meget voldsomt afværgemønster i forhold til injektion. Der findes også heste, der slet ikke er vant til nogen form for håndtering og dermed som udgangspunkt er angste for mennesker generelt. I begge situationer har ejeren ofte en forventning om, at dyrlægen trods disse forhold alligevel kan udføre sit arbejde.

Man bør have in mente, at det kan være yderst risikabelt at spille helt.

Føler dyrlægerne sig rustet til opgaven? Mette Uldahl:

- Jeg siger i reglen fra i forhold til vanskelige heste, og ved sådanne heste er præmissen, at jeg fortæller, hvad man skal gøre, og så må folk betale for det, indtil jeg kan komme tilbage og lave dyrlægearbejde, når hesten er håndterbar. Et spørgsmål, der måske er værd at stille sig selv er: Er du nogensinde blevet takket af hesteejeren for at have løbet en risiko i dit arbejde med en hest? Svaret for langt de fleste vil nok være »Nej«.

Dyrlæge Julie Wium, Evidensia Faxe Hesteklinik, der er kandidat fra 2019, udtaler:

- På dyrlægestudiet på hstedifferentieringen havde vi en enkelt kursusdag med Joan Sartori fra firmaet Ranch Equus Horsemanship, der anvender Monty Roberts' principper i tilgangen til heste. Kurset havde fokus på håndtering af heste, og hvordan man bedst aflæser en hest for bedre at kunne forudsige farlige situationer. Der var under studiet også fokus på at bære hjelm i potentielt farlige situationer fx ved nogle typer af blokader.

Den sederede hest

Artiklen »[Det slider hårdt på fysikken og psyken at arbejde i hestepraksis](#)«, publiceret i DVT nr. 13/2019, omtalte den meget voldsomme ulykke, som overgik hestedyrlæge Nina Brinch Mørck, da hun blev sparket i hovedet af en sederet hest. Netop den sederede hest findes at udgøre en særlig risikofaktor for hestedyrlægen. Under sedation har hesten et ændret reaktionsmønster, hvor hesten pludselig kan »vågne« og reagere særdeles voldsomt blandt andet med at sparke. I den tidligere omtalte engelske undersøgelse fandt man, at 37 % af arbejdsskaderne skete i forbindelse med håndtering af sederede heste³.

Frederik Nielsen fortæller, at Højgård Hesteklinik ikke har særlige regler i forhold til den sederede hest, men personligt mener han, at sederede heste ofte kan være ret farlige af flere årsager.

- Når hesten er sederet, har man som dyrlæge ofte en misvisende tro på, at der ikke kan ske noget. Det gør, at man fejlagtigt ikke er lige så opmærksom, som man ellers ville være. Og sederede heste kan sagtens sparke! Og i sederet tilstand kommer sparket ofte mere uventet og uden de sædvanlige forudgående advarselssignaler.

Johnny Nørgaard Sørensen blev sparket tidligere i år af en sederet hest, hvor han pådrog sig en kompliceret intra-artikulær fraktur af tibia i knæet.

- Jeg stod sågar ved hestens skulderparti og blev trods det ramt af et spark med et bagben. På et splitsekund sparkede hesten fremad og ramte mig på ydersiden af låret, hvormed jeg blev sparket til jorden. Herefter er det mit held, at hesten ikke sparkede ud efter mig igen, hvilket kunne have været fatalt. Efter Ninas voldsomme ulykke i vores nabopraksis indførte vi på vores klinik brug af ridehjelme ved siddende procedurer på bagben såsom ultralydsscanning, laserbehandling og shockwave-behandling. Derudover har vi fokus på ikke at dæmpe lyset for meget hos den sederede hest under røntgenoptagelse og ultralydsscanning, da det får hesten til at slumre ekstra hen og dermed også potentielt pludselig vågne meget voldsomt. Endelig forsøger vi at afholde os fra at gå bagom hesten.

Under sedation har hesten et ændret reaktionsmønster, hvor hesten pludselig kan »vågne« og reagere særdeles voldsomt blandt andet med at sparke.

Mette Uldahl udtaler:

- Jeg sederer gerne heste, men giver ikke så meget sedation, da jeg bedst kan lide at have hesten så vågen som muligt, dog afhængigt af situationen. Og jeg er ret varsom med den sederede hest, fx i forhold til at gå bag om den, da den sederede hest kan reagere meget voldsomt, særligt med spark.

Ginnie Hørning fortæller, at de på klinikken har foretaget et tiltag, der går på, at når de ultralydsscanner bagben, har de en sygeplejerske til stede i rummet for at observere hesten og dermed hjælpe med monitorering af hestens adfærd.

- I forhold til den sederede hest er vi ekstremt opmærksomme på, at en sederet hest kan være rigtig »god« til at sparke, og jeg er selv blevet sparket flere gange af sederede heste. Vi bærer hjelme i visse situationer såsom ved longering af »friske« heste og eventuelt ved anlæggelse af blokader, hvis det skønnes at være nødvendigt.

Anvendelse af hjelm

Dansk Ride Forbund (DRF) vedtog i 2008, at al færden til hest på stævnepladser for sværhedsgrad 1 og 2 krævede, at man bar sikkerhedsgodkendt ridehjelme. Disse regler er siden blevet justeret til nu at omfatte alle ryttere. I 2017 vedtog FEI, at alle ryttere under 26 år skulle bære ridehjelme både ved dyrlægetjek og under ridning til FEI-stævner, og i 2021 har FEI yderligere vedtaget, at alle ryttere uanset alder skal bære ridehjelme i FEI-regi. Rideklubber under DRF har ligeledes krav om brug af ridehjelme under ridning og flere steder også krav om ridehjelme, fx når heste trækkes til og fra fold. Ved Dansk Varmblods (DV) hingsteforbesigtigelse og hingstekåring er det blevet et krav, at både mønstreren og alle hjælpere på banen bærer ridehjelme, og foreningen ser det yderligere som »god tone«, at man ligeledes bærer ridehjelme som mønstrer ved alle andre DV-arrangementer.

Summen af disse tiltag har således gjort sit til, at ridehelmen i dag er blevet en hel naturlig del af udstyret i omgangen med heste både professionelt og på hobbyplan, men den optræder ikke hyppigt i den veterinære branche.

Konklusion

Hesten er et potentielt farligt dyr at omgås og håndtere, særligt i situationer, hvor hesten føler sig utryk, hvilket ofte er tilfældet under dyrlægens arbejde.

At være agtpågivende og at være på forkant med situationen samt at have indgående kendskab til hestens adfærd er essentielt for at begå sig i hestepraksis, men selvom mange opfylder dette, forekommer der til stadighed arbejdsskader hos hestedyrlæger relateret til omgangen med heste. Enhver dyrlæge ønsker at udføre sit arbejde bedst muligt og ønsker at fremstå professionel, men man bør have in mente, at det kan være yderst risikabelt at spille helt.

Litteraturliste

1. L. Fritschi, et al., »Injury in Australian veterinarians«, *Occup. Med. (Lond)* 56(3), 199 (2006).
2. M. Lucas, L. Day, and L. Fritschi, »Injuries to Australian veterinarians working with horses«, *Vet. Rec.* 164(7), 207 (2009).
3. T. D. H. Parkin, et al., »Occupational risks of working with horses: A questionnaire survey of equine veterinary surgeons«, *Eq. Vet. Educ.* 30(4), 200 (2018).

Emneord: Arbejdsmiljø Heste Arbejdssikkerhed

Denne artikel er del af

DVT årgang 2021

